Universitat Autònoma de Barcelona

2021/2022

Tècniques de recerca en antropologia social i cultural

Codi: 101260
Crèdits: 12

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500256 Antropologia Social i Cultural	OB	3	1

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Maria Teresa Tapada Berteli

Correu electrònic: Teresa.Tapada@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: Sí

Equip docent

Sílvia Gómez Mestres

Maria Julieta Olaso Ruiz

Equip docent extern a la UAB

A determinar

Prerequisits

Haver cursat les següents assignatures:

Pràctiques de Camp en Antropologia social i cultural I i Epistemologia i mètodes d'investigació en An*tropologia social i cultural*

Objectius

1. Introduir i familiaritzar l'alumne/a amb les diferents fases o etapes i requisits metodològics d'un projecte en ciències socials, i més específicament, en antropologia.

2. Desenvolupar una proposta de recerca a partir del treball final de l'assignatura *d'Epistemologia i Mètodes d'Investigació* i que, en la mesura del possible, serà portada a terme a l'assignatura de *Pràctiques de Camp II*.

3. Conèixer la teoria de totes les tècniques considerades i poder fonamentar la pertinença o no d'aquestes en el disseny.

4. Conèixer l'aplicació de les diferents tècniques d'investigació a partir de simulacions, pràctiques i/o aplicacions a investigacions en marxa.

Competències

- Aprehendre la diversitat cultural a través de l'etnografia i avaluar críticament els materials etnogràfics com a coneixement de contextos locals i com a proposta de models teòrics.
- Demostrar que es coneixen i es comprenen els debats epistemològics i metodològics en antropologia i les principals tècniques de recerca.
- Produir materials relacionats amb la diversitat cultural susceptibles de tenir un impacte crític en les concepcions de sentit comú.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.
- Utilitzar els procediments, les tècniques i els recursos instrumentals per desenvolupar treball de camp etnogràfic.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar críticament les dades procedents de les recerques i els informes antropològics.
2. Analitzar un fet d'actualitat des de la perspectiva antropològica.
3. Aplicar el coneixement de la variabilitat cultural i de la gènesi d'aquesta per evitar les projeccions etnocèntriques.
4. Aplicar els codis ètics vigents al treball de camp etnogràfic.
5. Aplicar una perspectiva holística al problema d'estudi i analitzar les institucions humanes dins de configuracions culturals més àmplies.
6. Avaluar críticament els materials etnogràfics com a proposta de models teòrics.
7. Avaluar críticament els models teòrics explícits i implícits als materials etnogràfics.
8. Conèixer i avaluar els debats metodològics de l'antropologia social i cultural.
9. Conèixer i valorar la diferència entre la crítica epistemològica i la crítica metodològica de conceptes.
10. Elaborar un treball individual en el qual s'expliciti el pla de treball i la temporalització de les activitats.
11. Establir relacions etnològiques de confiança amb els subjectes, que estimulin la producció i la fiabilitat de les dades.
12. Exposar en forma narrativa els resultats del treball, d'acord amb els cànons crítics de la disciplina i tenint en compte els diferents públics a qui van dirigits.
13. Fer servir la terminologia adequada en la construcció d'un text acadèmic.
14. Mantenir una conversa adequada al nivell de l'interlocutor.
15. Obtenir i registrar dades etnogràfiques aplicant les diferents tècniques de recollida i anàlisi, utilitzant en especial procediments qualitatius i la pràctica de l'observació participant.
16. Operacionalitzar els conceptes teòrics i posar a prova les explicacions dels fenòmens socioculturals.
17. Participar en debats sobre fets històrics i actuals respectant les opinions dels altres participants.
18. Relacionar els elements i factors que intervenen en el desenvolupament dels processos científics.
19. Resoldre problemes de manera autònoma.
20. Seleccionar les tècniques adequades per a cada disseny de recerca.

Continguts

Aquesta assignatura forma part de la seqüència d'assignatures metodològiques del Grau d'Antropologia i, per tant, es basa en els resultats anteriors i prepara Pràctiques de Camp II. Aquesta continuïtat permet a l'alumnat anar enriquint la seva perspectiva de l'objecte d'estudi seleccionat i aprendre a dissenyar i dur a terme, amb el suport adequat, una recerca antropològica inicial.

S'estructura seguint la lògica dels projectes de recerca i els continguts s'introdueixen i discuteixen al fil del desenvolupament: coneixement relatiu a les diferents tècniques de recerca (instruments, pràctiques i procediments) i la pertinença en cada disseny, tot evitant la desvinculació de les orientacions teòriques i metodològiques que incideixen en la selecció.

Es discuteixen primer els diferents tipus de recerca, dissenys i estratègies. Després es desenvolupen la operacionalització de conceptes (aquest és un punt central) i les estratègies de mostreig. A partir d'aquí, i considerant el treball de camp com un complex articulat de tècniques, s'introdueixen les diferents tècniques i procediments de recollida, sistematització, anàlisi de la informació i, finalment, la presentació de resultats.

TEMARI:

1. Introducció.

1.1 Tipus de recerca.

1.2 Investigació qualitativa i etnografia.

1.3 Aspectes clau.

2. Organització de la investigació.

2.1 Projecte.

2.2 Dissenys i estratègies.

2.3 Fases.

3. Documentació i bibliografia

3.1. Introducció a la recerca bibliogràfica

3.2. Sistemes i criteris de cita bibliogràfica

3.3. Treball de camp amb fonts documentals: arxius, fonts i documents

3.4. Introducció a l'anàlisi secundària

4. Operacionalització de conceptes.

4.1 Conceptes i definicions.

4.2 Classificacions i tipologies.

4.3 El procés d'operacionalització.

4.4 Indicadors socials.

5. Selecció d'unitats i disseny de la mostra.

5.1 Definició i delimitació de les unitats.

5.2 Mostreig: aspectes generals.

5.3 Tipus de mostreig: probabilístics i teòrics.

6. Treball de camp: aspectes generals

6.1 Introducció

6.2 Accès i fases

6.3. Rols i relacions de camp

6.4. Equació personal i aspectes ètics

7. Observació i descripció.

7.1 Tipus, potencialitats i limitacions.

7.2 Registre: notes, diari de camp i tècniques àudio visuals.

8. Entrevista.

8.1 Comunicació, conversació i entrevista.

8.2 Tipus d'entrevista.

8.3 Procés de realització.

8.4 Registre, transcripció i anotació.

9. Historia de vida i biografia.

9.1 Introducció: l'individual i el col·lectiu.

9.2 Tipus.

9.3 Procés de realització.

10. Grups focals.

10.1 Característiques i tipus.

10.2 Fase de preparació.

10.3 Fase de realització.

11. Enquesta.

11.1 Introducció: característiques generals.

11.2 Tipus.

11.3 Instruments: estructura y tipus de preguntes.

11.4 Procés de realització.

12. Relacions: genealogies i xarxes.

12.1 Conceptes i característiques.

12.2 Xarxes i relacions socials.

12.3 Introducció a l'anàlisi de xarxes.

13. Introducció a l'anàlisi de la informació.

13.1 El procés d'anàlisi: introducció general.

13.2 Introducció a l'anàlisi de contingut i del discurs.

13.3 L'escriptura i l'informe.

Metodologia

La metodologia didàctica utilitzada dependrà del tipus d'activitat realitzada. En aquest curs distingim entre *classes teòriques, pràctiques d'aula (PAUL)* i *tutories de seguiment (SEM).*

Classes teòriques. A les classes teòriques es disposarà d'una introducció per part del docent, amb exemples i discussions amb els participants. En aquestes classes es recomanaran lectures en funció dels interessos dels participants. En aquestes classes s'utilitzaran transparències i connexions a Internet allà on sigui convenient.

Els materials utilitzats en les classes estan disponibles al Campus virtual i en altres webs administrades pel professorat.

Pràctiques d'aula (PAUL). A l'aula es desenvoluparan de forma individual, per parelles o per grups les pràctiques programades a l'assignatura. També el seguiment del desenvolupament del pla de recerca (treball final) amb tutories.

Tutoríes individuals (SEM). A les tutories individuals, sempre que sigui possible (poden ser en parelles o grups petits), es revisarà de forma periòdica el desenvolupament del pla de recerca. Aquest document s'anirà lliurant i revisant fins que es completi i es lliuri per a la seva avaluació final.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques	60	2,4	1, 2, 3, 4, 8, 10, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20
Pràctiques d'Aula	30	1,2	7, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20
Tipus: Supervisades			
Lectura de bibliografia específica de cada disseny	50	2	1, 2, 3, 5, 7, 8, 12, 13, 18, 19
Lliurament dels treballs parcials i final individual	65	2,6	1, 2, 4, 5, 8, 10, 12, 15, 16, 18, 19, 20
Tutoríes individuals (SEM), en parelles i grups petits quan convingui	5	0,2	10, 16, 19, 20
Tipus: Autònomes			
Lectura materials i bibliografía recomanats	65	2,6	1, 2, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 16, 18, 19, 20
Recerca a Internet i biblioteques	25	1	1, 7, 8, 9, 10, 13, 19, 20

Avaluació

L'avaluació es divideix en els següents mòduls, desglossats a continuació:

Treball final individual: 50% (amb lliuraments parcials)

Pràctiques d'aula: exercicis pràctics escrits que es realitzaran individualment, per parelles i en grup: 40%.

Seguiment continu de les tutories individuals (SEM): 10% (no recuperable)

El treball final individual ha de tenir una qualificació mínima de 4 sobre 10 per poder fer mitja amb la resta de notes.

Si no es presenten els dos primers lliuraments parcials del treball final individual i no es fan les tres primeres pràctiques d'aula, sense causes justificades i degudament acreditades, l'alumne serà considerat "no avaluable"

El professor o professora informarà a l'alumnat (Moodle) del procediment i data de revisió de les qualificacions.

Guíó del treball final individual:

1. Presentació i descripció del tema / objecte d'estudi i del seu context (PC I).

2. Marc teòric - estat de la qüestió. Desenvolupament articulat i coherent del tema / objecte d'estudi o del seu context, partint de la bibliografia teòrica llegida i sistematitzada.

3. Interrogants i objectius temptatius de recerca (a partir dels punts 2 i 3, i en connexió amb el 4)

4. Enunciat de la hipòtesi principal

5. Univers i unitats.

6. Variables dependents i independents.

7. Operacionalització de la hipòtesi

8. Dades necessàries per a contrastar la hipòtesi principal. Síntesi jerarquitzada i organitzada de les dades clau per a la posta a prova (apartats 6 a 9).

9. Tècniques pertinents.

9.1 Especificacióde la pertinença de les tècniques per a la posta a prova de la hipòtesi principal, auxiliars i les implicacions contrastadores. Especificació, també, dels conceptes ja operacionalitzats (definicions i indicadors), en els apartats 6 a 9 i 10, que es poden obtenir amb cada técnica.

9.2 Especificació de biaixos, limitacions, complementarietat i articulació de les diferents tècniques proposades.

9.3 Fonamentació de la no pertinença de les tècniques no considerades.

9.4 Especificació dels criteris de selecció dels subjectes (o fonts), estratègia de mostreig i característiques de la mostra per cadascuna de les tècniques escollides (proposta teòrica més enllà de Pràctiques de Camp II).

10. Comentari final: consideracions generales sobre el treball realitzat.

11. Bibliografia citada.

PLAGI

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

AVALUACIÓ EN CAS DE NO-PRESENCIALITAT

En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es

realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Teams,etc. El professor o professora vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Correcció dels lliuraments parcials i final del treball individual	50	0	0	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 16, 18, 19, 20
Pràctiques d'aula (PAUL)	40	0	0	1, 4, 6, 8, 10, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20
Valoració de les tutories individuals (SEM) de seguiment del treball, classes teòriques i pràctiques d'aula (PAUL)	10	0	0	2, 4, 11, 14, 15, 16, 17, 19, 20

Bibliografia

MANUAL BASIC

Ballesfin, Beatriz; Fàbregues Sergi (2018). ***La practica de la investigacion cualitativa en*** *ciencias sociales.* Barcelona: Editorial UOC.

MANUALS RECOMANATS

Agar, Michael (1996). *The Professional Stranger: An Informal Introduction to Ethnography. Second edition.* New York, Academic Press.

Alvarez-Gayou, Juan Luis (2005). *Como hacer investigacion cualitativa*. Fundamentos y metodologîa. Mèxic, Paidós. Arroyo M, Sábada I., coords. (2012). *Metodologia de la investigacion social*. *Tecnicas innovadoras y sus aplicaciones.* Madrid, Sintesis.

Atkinson, Paul, et al. (2007 [2001]). *Handbook of Ethnography*. London, Sage.

Beaud Stéphane, Weber, Florence (2003 [1997]). *Guide de l'enquete de terrain. Produire et anlyser des donnees ethnographiques.* Paris, La Découverte.

Bell, Judith (2002, ed. original 1999). *Como hacer tu primer trabajo de investigacion. Guia para investigadores en educacion y ciencias sociales*. Barcelona: Gedisa

Bernard, H Rusell. (2013). *Social research methods. Qualitative and quantitative approaches, second edition*. Thousand Oaks, Sage.

Bickman Leonard, Rog Debra J. (1998). *Handbook of Applied Social Research Methods*. Thousand Oaks, Sage.

Bourdieu, Pierre; Chamboredon, Jean-Claude.;Passeron,Jean-Claude. (1994, ed. original 1973). *El oficio de sociologo. Presupuestos epistemologicos*. Buenos Aires: Siglo XXI.

Bryman Alan, ed. (2001a). *Ethnography. Vol. I: The Natureof Ethnography.* London, Sage.

Bryman Alan., ed. (2001b). *Ethnography. Vol. II: Ethnographic Fieldwork Practice.* London, Sage.

Bryman Alan., ed. (2001c). *Ethnography. Vol. III: Issues in Ethnography.* London, Sage.

Bryman Alan., ed. (2001d). *Ethnography. Vol. IV: Analysis and Writing Ethnography.* London, Sage.

Cea D'Ancona, María Angeles (2012). *Fundamentos y aplicaciones en metodologia cuantitativa*. Madrid, S͂intesis.

Coffey, Amanda; Atkinson, Paul. (2005). *Encontrar el sentido a los datos cualitativos. Estrategias complementarias de*

Coffey, Amanda; Atkinson, Paul. (2005). *Encontrar el sentido a los datos cualitativos. Estrategias complementarias de investigacion*. Alacant: Publicaciones de la Universidad de Alicante.

Comas, Dolors; Pujadas, Joan Josep; Roca, Jordi. (2004). *Etnografia.* Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya

Creswell, John W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design. Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks, Sage.

Delgado, Juan Manuel; Gutiérrez Juan. (1995). *Metodos y tecnicas cualitativas de investigacion en ciencias sociales*. Madrid, S͂intesis.

Denzin, Norman K; Lincoln Yvonna S., eds. (1994). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, Sage.

Denzin Norman, K. (2009). The elephant in the living room: or extending the conversation about the politics of evidence. *Qualitative Research*. Vol.9 (2) 139-160.

D͂iaz de Rada, Ángel (2011). *El taller deletnografo. Materiales y herramientas de investigacion en etnografia*. Madrid, UNED.

Flick, Uwe (2004). *Introduccion a la investigacion cualitativa*. Madrid: Morata.

Garc͂ia, Manuel; Ibáñez Jesús; Alvira Francisco, comps. (1989 [1986]). *El analisis de la realidad social. Metodos y tecnicas de investigacion*. Madrid, Alianza.

Goetz,Judith P; Lecompte Margaret D. (1988 [1984]). *Etnografia y diseno cualitativo en investigacioneducativa* . Madrid, Morata.

González Echevarr͂ia, Aurora. (1987). *La construccion teorica en Antropologia*. Barcelona: Anthropos

Hammersley M, Atkinson P. (1994 [1983]). *Etnografia. Metodos de investigacion*. Barcelona, Paidós.

Hernández, Roberto; Fernández, Carlos.; Baptista, Pilar. (2014, ed. original 2003). *Metodologia de la investigacion*. Mèxic: McGraw-Hill.

Marshall, Catherine; Rossman, Gretchen B. (1989). *Designing qualitative research*. Newbury Park / CA: Sage

Montañés, Manuel (2012). *Metodologia y tecnica participativa: teoria y practica de una estrategia de investigacion participativa*. Barcelona, UOC.

Pelto Pertti J; Pelto Gretel H. (1978 [1970]). *Anthropological Research. The Structure of Inquiry*. New York,Cambridge University Press.

Pujadas Joan Josep, Comas d'Argemir Dolors, Roca Jordi (2004). *Etnografia.* Barcelona, Universitat Oberta de Catalunya.

Quivy Raymon, Van Campenhoudt Luc (2001 [1995]). *Manual de recerca en ciencies socials.* Barcelona, Herder.

Robben Antonius, Sluka Jeffrey A., eds. (2007). *Ethnographic Filedwork. An Athropological Reader*. Oxford, Blackwell.

Rodríguez, Gregorio; Gil, Javier; García, Eduardo(1996). *Metodologia de la investigacion cualitativa*. Archidona, Aljibe.

Rodríguez Gómez, David.; Valldeoriola, Jordi. (2009). *Metodologia de la investigacion*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

Roigé Xavier, Estrada Ferran, Bertrán Oriol. (1999). *Tecniques d'investigacio en antropologia social.* Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona, col. Textos docents 153.

Ruiz, José Ignacio (2012). *Metodologia de la investigacion cualitativa*. Bilbao: Universidad de Deusto.

Ruiz Olabuénaga, José Ignacio (2012). *Teoria y practica de la investigacion cualitativa*. Bilbao, Universidad de Deusto.

Sanmartín, Ricardo. (2003). *Observar, escuchar, comparar, escribir. La practica de la investigacion cualitativa.* Barcelona, Ariel.

Strauss, Anselm; Corbin, Juliet (1990). *Basics of qualitative research*. Londres: Sage.

Strauss, Anselm. L. (1987). *Qualitative analysis for social scientists*. Nova York: Cambridge University Press.
Taylor SJ, Bogdan R. (1986 [1984]). *Introduccion a los metodos cualitativos de investigacion*. Buenos Aires, Paidós.

Téllez Anastasia (2007). *La investigacion antropologica*. San Vicente (Alicante), Editorial Club Universitario

Valles Miguel S. (1997). *Tecnicas cualitativas de investigacion social. Reflexion metodologica y practica profesional*. Madrid, Síntesis.

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA PER TEMES DEL PROGRAMA

Tema 1

Agar, Michael (1992 [1982]). Hacia un lenguaje etnográfico. En: Reynoso C., comp. (1992) *El surgimiento dela antropologia posmoderna*. Barcelona, Gedisa, 117-137.

Alvira ,Francisco. (1983) Perspectiva cuantitativa - perspectiva cuantitativa en la metodología sociológica. *REIS*, 22, 53-75.

Estruch Jordi (1992 [1991]). El conflicte quantitatiu/qualitatiu: un fals problema.En: Societat Catalana de Sociologia, ed. 1992) *Tecniques qualitatives en ciencies socials*. Barcelona, Societat Catalana de Sociologia, 7-16.

González Echevarría, Aurora (1995). Etnografia y método científico. En: Aguirre A., ed. (1995) *Etnografia. Metodologiacualitativa en la investigacion sociocultural*. Barcelona, Boixareu marcombo,49-63.

González Echevarría Aurora (2006). Del utillaje conceptual de la antropología: losusos del término "inductivismo" y los usos del término "hermenéutica". Dos propuestas de clarificación. *Revista de Antropologia Social*, 15, 327-372.

Kaplan Robert; Manners, David. (1979a [1972]). Algunos temas viejos y nuevas direcciones. En: *Introduccion critica a la teoria antropologica*. México, Nueva Imagen, 313-341.

San Román, Teresa (1996). De la intuición a la contrastación: el trabajo de campo en antropología y en la formación de los nuevos antropólogos. En: González Echevarría A., coord. (1996) *Epistemologia y Metodo. VIII Simposio. VII Congreso de Antropologia Social*. Zaragoza, Instituto Aragonés de Antropología, 167-178.

San Román, Teresa (2006). ¿Acaso es evitable? El impacto de la Antropología en las relaciones e imágenes sociales. *Revista de Antropologia Social*, 15, 373-410.

Silverman, D. (1994c). Six rules of qualitative research. En: *Interpreting qualitative data*. London, Sage, 196-211.

Whyte,William Foote (1984). Types of Applied Social Research. En: *Learning from the field. A guide from experience*. Beverly Hills, Sage, 163-191.

Tema 2

Cea D'Ancona, María Ángeles (1996). La organización de la investigación. En: *Metodologia cuantitativa. Estrategias y tecnicas de investigacion social*. Madrid, Síntesis, 81-122.

Creswell, John W. (1998). Designing a Qualitative Study. En: *Qualitative Inquiry and ResearchDesign. Choosing Among* Five *Traditions*. Thousand Oaks, Sage, 13-26.

Estalella Adolfo; Ardèvol, Elisenda. (2007).Etica de campo: hacia una ética situada para la investigaciónetnográfica de internet. *Forum: Qualitative Social Research*, 8, 3, art. 2.

Hammersley Marilyn; Atkinson Paul. (1994 [1983]). El diseño de la investigación: problemas, casos y muestras. En: Etnografia*. Metodos de investigacion*. Barcelona, Paidós, 41-67.

Pelto Pertti J; Pelto Gretel H. (1978 [1970]). Appendix A. Notes on research design. En: *Anthropological Research. The Structure of Inquiry*. New York, Cambridge University Press, 291-297.

Reboratti, Carlos; Castro, H. (1999). *Estado de la cuestion y analisis critico de textos: guia para su elaboracion* . Buenos Aires: UBA, FFyL

Rodríguez Gregorio; Gil,Javier; García, Eduardo(1996). Proceso y fases de la investigación cualitativa. *Metodologia de la investigacion cualitativa*. Archidona, Aljibe, 61-77.

Sautu, Ruth. et al. (2005). *Manual de metodologia. Construccion del marco teorico, formulacion de los objetivos y eleccion de la metodologia*. Buenos Aires: Clacso.

Travers, M. (2009). New methods, old problems: A sceptical view of innovation in qualitative research. *Qualitative Research*, 9, 2, 161-179.

Valles, Miguel S. (1997). Diseños y estrategias metodológicas en los estudios cualitativos. En: *Tecnicas cualitativas de investigacionsocial. Reflexion metodologica y practica profesional*. Madrid, Síntesis, 69-105.

Tema 3

Añorve, Martha Alicia (2007). Archivos y sociedad. *Revista General de Informacion y Documentacion*, 17, 2, 123-128.

Capell, Emilia;Corominas Mariona., eds. (2009). *Manual d'arxivistica i gestio documental*. Barcelona, Associació d'Arxivers-Gestorsde Documentos de Catalunya, AAA.

Cardoso, Ciro Flamarion Santana; Pérez, Hector (1999 [1976]). *Los metodos de la historia.* Barcelona, Crítica, 132-167.Comité del Sistema Estadístico Europeo, CSEE, ed. (2011) *Codigo de Buenas Practicas de las Estadisticas Europeas*. Bruselas, Unión Europea.
Departament de Cultura, ed. (2013). *Arxius i Gestio documental*: www.gencat.cat/cultura/arxius/ Barcelona, Generalitat de Catalunya.

Gauchi, Veronica. (2012). Aproximación teórica a la relación entre los términos gestión documental, gestión de información y gestión del conocimiento. *Revista Espanola de Documentacion Cientifica*, 35, 4, 531-554. Institut d'Estadística deCatalunya, IEC, ed. (2013). http://www.idescat.cat/es/. Barcelona, Generalitat de Catalunya.

Instituto Nacional de Estadística, INE, ed. (2013).*Censos en Espana*. Madrid, Instituto Nacional de Estadística (INE).

Ley Orgánica 15/1999, de 13 de diciembre, de Protección de Datos de Carácter Personal. Revisión vigente desde el 6 de marzo de 2011.

Portal de ArchivosEspañoles,PARES, ed. (2013). *Portal de archivos espanoles*: http://pares.mcu.es/ Madrid, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

Servei de Biblioteques-UAB, SB-UAB, ed. (2011). *Refworks*. Bellaterra, UAB. Tema 4

Andreski, Stanislaw. (1973 [1972]). La cuantificación como camuflaje. En: *Las ciencias sociales como forma de brujeria.* Madrid, Taurus, 151-160.

Gabàs, Angela. (2003). Marco teórico y metodológico. En: Gabàs A., ed. (2005) *Indicadores de genero contra la exclusion social.* Barcelona, Surt, 1-58.

Lago, Ignacio (2008). Relaciones causales versus relaciones espurias. En: *La logica de la explicacion en las ciencias sociales. Una aproximacion metodologica*. Madrid, Alianza, 29-40. T4 PTE

Lazarsfeld, Paul (1985 [1958]). De los conceptos a los ́indices emp ̃iricos. En: Boudon R, Lazarsfeld Paul, eds. (1985 [*1965*]). *Metodologia de las ciencias sociales I. Conceptos e indices*. Barcelona, Laia, 35-46.

López, Pedro (1996). La construcción de tipolog ̃ias: metodolog ̃ia de análisis. Papers. Revista de Sociologia, 48, 9-29.

Lozares, Carlos. (1990). La tipolog ̃ia en Sociolog ̃ia: más allá de la taxonom ̃ia. *Papers. Revista de Sociologia*, 34, 139-164.

Marradi, A. (1991). Clasificación. En: Reyes R., dir. (1991). *Terminologia cientifico social. Anexo*. Barcelona, Anthropos, 45-58.

Mart ̃inez, F. (1993). La polémica sobre la cuantificación en las ciencias del hombre. *Papers. Revista de Sociologia*, 42, 13-34.

McKinney JC.(1988 [1966]). Hacia una codificación del procedimiento tipológico. En: *Tipologiaconstructiva y teoria social*. Buenos Aires, Amorrortu, 220-238.

Molina José Luis, Vich J. (2008). Tipolog ̃ias y clasificaciones. *Periferia*, 8.

Tema 5

Andréu Jaime; Garc ̃ia-Nieto Antonio; Pérez Ana María. (2007) Método de comparación constante y Muestreo teórico. En: *Evolucion de la teoria fundamentada como tecnica de analisis cualitativo*. Barcelona, CIS, col. Cuadernos metodológicos, 40, 6-67.

Blumer, Herbert (1982 [1969]). La opinión pública y su sondeo. En: *El interaccionismo simbolico*. Barcelona, HORA, 151-160.

D ̈iaz de Rada, Ángel (2008). La selección de los entrevistados últimos en encuestas presenciales: un análisis de la utilización conjunta del método de rutas y el método de cuotas. *Revista Espanola de Investigaciones Sociologicas (Reis)*, 123, 209-247.

Heckathorn, Douglas D. (1997). Respondent-driven sampling: A new approach to the study of hidden populations. *Social Problems*, 44, 174-199.

Patton, Michael Quin. (2001 [1990]). *Purposeful* Sampling. En: Bryman Alan., ed. (2001) *Ethnography. Vol. II: Ethnographic Fieldwork Practice.* London, Sage, 106-121.

Pelto Pertti J; Pelto Gretel H (1978d [1970]), Counting and sampling. En: *Anthropological Research. The Structure of Inquiry*. New York, Cambridge University Press, 123-140.

Rodŕiguez, Jacinto. (1991). Tipos de muestreo. En: *Metodos de muestreo*. Madrid, CIS, 21-45.
Spreen M. (1992). Rare populations, hidden populations and link-tracing designs: what and why? *Bulletin de Methodologie Sociologique*, 36, 34-58.

Wejnert, Cyprian; Heckathorn Douglas D. (2008). Web-based network sampling - Efficiency and efficacy of respondent-driven sampling for online research. *Sociological Methods & Research*, 37, 105-134. Tema 6
American Anthropological Association, AAA, ed. (2009). *Code of Ethics of the American Anthropological Association. Approved February 2009*. S.l., AAA.

Behar, Ruth. (1996). El observador vulnerable. En: *The Vulnerable Observer. Anthropology that Breaks your Heart.* Boston, Beacon Press, 1-33.

Carvalho da Rocha, Ana Luiza; Vedana Vivianne. (2009) La representación imaginaria, los datos sensibles y los juegos de la memoria: los desafios de campo en una antropología sonora. Revista Chilena de Antropología Visual, 13, 37-60.

Evans-Pritchard, E Evans. (1973 [1949]). Trabajo de campo y tradición empírica. En: Evans-Pritchard EE. (1973 [1950]) *Antropologia* social*.* Buenos Aires, Ediciones Nueva Visión, 79-100.

Jociles, María Isabel. (1999a). Las técnicas de investigación en antropología. Mirada antropológica y proceso etnográfico. *Gazeta de Antropologia*, 15, texto 15-01.

Lévi-Strauss, Claude. (1976 [1955]). El fin de los viajes. En: *Tristes tropicos*. Buenos Aires, EUDEBA, 1-32.

Marcus,George E. (2001 [1995]) Etnografia en/del sistema mundo: El surgimiento de la etnografia multilocal. *Alteridades*, 11, 22, 111-127.

Mayans, Joan. (2002). Nuevas tecnologías, viejas etnografias (objeto y método de la etnografia en el ciberespacio). Quaderns *ICA*, 17-18, 79-97.

Reynoso, Carlos. (2008) Emic y etic. En: *Corrientes teoricas en Antropologia. Perspectivas desde el siglo XXI.* Buenos Aires, EditorialSB, 343-352.

San Román, Teresa. (2009) Sobre la investigación etnográfica. *Revistade Antropologia Social*, 18, 235-260.

Scheper-Hughes, Nancy. (1997 [1992]). Introducción. En: *La muerte sin llanto. Violencia y vida cotidiana en Brasil*. Barcelona, Ariel, 13-40.

Trognon, Alain. (1989 [1987]). Producir datos. En: Blanchet Alan, et al. (1989 [1987]). *Tecnicas de investigacionen ciencias sociales*. Madrid, Narcea, 11-26.

Tema 7

Denzin, Norman K. (1970). Participant Observation: Varieties and Strategies of the Field Method. En: *The research act.* Chicago, Aldine, 185-218.

Guasch, Oscar (1997) Cinco ejemplos. En: *Observacion participante*. Madrid, CIS, 47-95.

Harvey, Laura. (2011) Intimate reflections: private diaries in qualitative research. *Qualitative Research*, 11, 4, 443-446.

Heider, Karl G. (1988). The Rashomon Effect: When Etnographers Disagree. *American Anthropologist*, 90, 1, 73-81.

Jociles, María Isabel. (1999b) Observación participante y distancia antropológica. *Revista de Dialectologiay Tradiciones Populares.* LIV, 2, 5-58.

Marfin, Juan. (2011)La fotografia de campo como registro y representación: una propuesta de análisis que explora las relaciones entre la tecnologia, la técnica y el sujeto. *Revista de Antropologia Experimental*, 11, texto 11, 159-170.

Mauss, Marcel. (1974 [1967]). Métodos de observación. En: *Introduccion a la Etnografia*. Madrid, Istmo, 19-29.
Pétonnet C. (1982). L'Observation flottante. L'Exemple d'un cimetiere parisien. *L' Homme*, XXII,4, 37-47.

Schwartz Howard, Jacobs Jerry. (1984[1976]). Técnicas no reactivas para estudiar grupos e individuos. En: *Sociologia cualitativa. Metodo para la reconstruccion de la realidad*. México, Trillas, 107-141.

Spradley, James P. (1980). *Participant Observation*. New York, Holt, Rinehart & Winston. Tema 8

Ardèvol, Elisenda, et al. (2003). Etnografia virtualizada: la observación participante y la entrevista semiestructurada en línea. *Athenea Digital*, 3, primavera de 2003.

Blanchet, Alain. (1989 [1987]). Entrevistar. En: Blanchet Alain, et al. (1989 [1987]). *Tecnicas de investigacion en ciencias sociales*. Madrid, Narcea, 87-129.

Fraser, Ronald. (1990). La formación de un entrevistador. *Historia y Fuente Oral*, 1, 3, 129-150.

Hammer Dean, Wildavsky Aroon. (1990). La entrevista semi-estructurada de final abierto. Aproximación a una guïa operativa. *Historia y Fuente Oral*,4, 23-61.

James Nalita; Busher Hugh. (2006). Credibility, authenticity and voice: dilemmas in online interviewing. *Qualitative Research*, 6, 3, 403-420.

Trier-Bieniek, Adrienne (2012). Framing the telephone interview as a participant-centred tool for qualitative research:a methodological discussion. *Qualitative Research*, 12, 6, 630-644.

Valles,Miguel S. (2002). *Entrevistas cualitativas.* Madrid, CIS.

Tema 9

Bertaux, Daniel. (2005 [1997]). Acerca del relato de vida. En: *Los relatos de vida. Perspectiva etnosociologica*. Barcelona, Bellaterra, 35-49.

Bourdieu, Pierre (1989 [1986]). La ilusión biográfica.*Historia y Fuente Oral*, 2, 2, 27-33. Feixa C. (2006). La imaginación autobiográfica. *Periferia 5.*

Ferrarotti ,Franco. (2009). El conocimiento socioantropológico como conocimiento participado y verdad intersubjetiva. *Historia, Antropologia y Fuentes Orales*, 41, 177-121.

Houltz ,Anders (1997). Versiones biográficas/versiones autobiográficas. Las entrevistas y el material autobiográfico como medio de comunicación y método para recabar información. *Historia, Antropologia y Fuentes Orales*, 2, 18, 63-72.

Lewis, Oscar. (1965 [1959]). La escena. En: *Antropologia de la pobreza. Cinco familias*. México, FCE, 16-32.
Portelli A. (1989). Historia y memoria: la muerte de Luigi Trastulli. *Historia y Fuente Oral*, 1, 5-32.

Prat, Joan. (2004). El relat de vida com a objecte d'estudi. En: Prat J., coord. (2004) I... això és la meva vida. Relats biogràfics i societat. Barcelona, Generalitat de Catalunya, 21-40.

Szczepanski ,Jan (1978). El método biográfico. *Papers: Revista de Sociologia*, 10, 231-259.
Vansina J. (2007) Tradición oral, historia oral: logros y perspectivas. *Historia, Antropologia y Fuentes Orales*, 37, 151-163. T9

Tema 10

Callejo, Javier. (2001). Invitación a la práctica del análisis e interpretacción de una transcripción de grupo de discusión. En: *El grupo de discusion: introduccion a una practica de investigacion*. Barcelona, Ariel, 193-253.

Canales, Manuel; Peinado, Anselmo. (1994). Grupos de discusión. En: Delgado JM, Gutiérrez J.,coords. (1994) *Metodosy tecnicas cualitativas de investigacion en ciencias sociales*. Madrid, S͡intesis, 287-316.

Colectivo Ioé (2010). ¿Para qué sirve el grupo de discusión? Una revisión cr͡itica del uso de técnicas grupales en los medios sobre migraciones. *EMPIRIA. Revista de Metodologia de Ciencias Sociales*, 19, enero-junio, 73-99.

Farnsworth; John; Boon, Bronwyn. (2010). Analysing group dynamics within the focus group. *Qualitative Research*, 10, 5, 605-624.

Greenwood, David; González, José Luis, et al. (1989). Contexto intelectual y metodológico. En: *Culturas de Fagor. Estudio Antropologico de las cooperativas de Mondragon*. San Sebastián, Txertoa, 23-34.

Gutiérrez, Jesus. (2008). *Dinamica del grupo de discusion*. Barcelona, CIS, col. Cuadernos metodológicos, 41.

Ibáñez, Jesus. (1991). El grupo de discusión: fundamento metodológico y legitimación epistemológica. En: Latiesa M., ed. (1991) *El Pluralismo metodologico en la investigacion social*. Granada, Universidad de Granada, 53-82.

Infesta, Graciela; Vicente, Adriana; Cohen, Iara. (2012). Reflexiones en torno al trabajo con grupos de discusión en ciencias sociales. *Intersticios: Revista Sociologicade Pensamiento Critico*, 6, 1. 233-244.

Krueger, Richard A. (1991 [1988]). *El grupo de discusion. Guia practica para la investigacion aplicada*. Madrid, Pirámide.

Landeta, Jon. (1999). Metodologi͡a. En: *El metodo delphi*. Barcelona, Ariel,48-123.

Tema 11

Aldridge, Alan, Levine K. (2003 [2001]). El diseño de las preguntas: ¿qué, cuándo, dónde, por qué, cuánto y con qué frecuencia?*Topografia del mundo social. Teoria y practica de la investigacion mediante encuestas.* Barcelona, Gedisa, 125-157.

Blumer, Herbert. (1982 [1947]). La opinión pública y su sondeo. En: Blumer H. (1982 [1969]). *El interaccionismo simbolico*. Barcelona, HORA, 151-160.

Bosch, Josep Lluis C; Torrente, Diego(1993). Encuestas telefónicas. En: *Encuestas telefonicas y por correo*. Madrid, CIS, 65-126.

Cardús,Salvador; Estruch, Joan. (1984). Cr͡itica metodològica. En: *Les enquestes a la Joventut de Catalunya*. Barcelona, Generalitatde Catalunya, 73-159.

D͡iaz de Rada, Angel. (2012). Ventajas e inconvenientes de la encuesta por Internet. *Papers*, 97, 1, 193-223. Ghiglione R. (1989 [1987]). Encuestar. En: Blanchet A, et al. (1989 [1987]). *Tecnicas de investigacion en ciencias sociales*. Madrid, Narcea, 131-182.

Pav͡ia José María, et al. (2011). Encuestas electorales online: nuevos retos, viejos problemas. *Reis*, 135, julio-septiembre, 107-122.

Sainz, Enrique (1991). El cuestionario en los sondeos de opinión. En: Latiesa Margarita., ed. (1991) *El Pluralismo metodologico en la investigacion social*. Granada, Universidad de Granada, 291-309.

Sánchez Carrión, Juan Javier. (1996). La calidad de la encuesta. *Papers. Revista de Sociologia*, 48, 127-146.

Sánchez Carrión, Juan Javier. (2012). La encuesta, herramienta cognitiva. *Papers*, 97, 1, 169-192.

Tema 12

Barnes,John A. (2003 [1954]). Clase y comités en una comunidad isleña noruega. En: Requena Felix., ed. (2003) *Analisis de redes sociales. Origenes, teorias y aplicaciones.* Madrid, CIS, 121-146.

Granovetter, Mark. (1982). The Strength of Weak Ties. A network Theory Revisited. En: Marsden PV, Lin N., eds. (1982). *Social Structure and Network Analysis*. London,Sage,105-130.

Kadushin, Charles. (2012). Coda. Ten master ideas of social Networks. En: *Understanding Social Networks. Theories, Concepts and Findings*. Cambridge MA: Cambridge University Press, 201-212.

Mayer, Adrian C. (1980 [1966]). La importancia de los cuasi-grupos en el estudio de las sociedades complejas. En: Banton M, comp., *Antropologia social de las sociedades complejas*. Madrid, Alianza, 108-133.

McCarty, Christopher. (2010)La estructura en las redes personales. *REDES. Revista hispana para el analisis de redes sociales*, 19, 11, 242-271.

Molina, José Luis (2005). El estudio de las redespersonales: contribuciones, métodos y perspectivas. *Empiria*, 10, julio-diciembre, 71-106.

Molina, José Luis (2009) Panorama de la investigación en redes sociales. *REDES. Revista hispana para el analisis de redes sociales*, 17, 11, 235-256.

Molina José Luis, Avila Javier, eds. (2009). "Antropología y redes sociales. Una introducción a UCInet6-NetDraw, EgoNet y el análisis comparado con SPSS". http://revista-redes.rediris.es/recerca/Egoredes/antropologia_y_redes_sociales.pdf

Requena, Felix. (1991). Análisis de redes. En: *Redes sociales y mercado de trabajo*. Madrid, CIS, 34-49. Schweizer T. (1996). Reconsidering Social Networks: Reciprocal Gift Exchange among the !Kung. *Journal of* Quantitative *Anthropology*, 6, 147-170.

Tema 13

Bellavista Joan, et al. (1997).Evaluación *de la investigacion*. Madrid, CIS.

Bertaux, Daniel. (2005 [1997]). Formato y redacción. En:*Los relatos devida.Perspectiva etnosociologica*. Barcelona, Bellaterra, 117-129.

Cisneros Puebla Cesar A; Davidson ,Judith. (2012). Qualitative Computing and Qualitative Research: Addressing the Challenges of TechnologyandGlobalization. *Forum Qualitative Social Research*, 11, 2, art. 28.

Cooper, Harris. (1998). The Data Analysis Stage. En: *Synthesizing Research Third Edition.* London. Sage, 104-156. García García JL. (2000). Informar y narrar: el análisis de los discursos en las investigaciones de campo. *Revista de Antropologia Social*, 9, 75-104. PDF y word, impreso (archivo loro) T13-15

Gibbs, Graham. (2012). *El analisis de datos en investigacion cualitativa*. Madrid: Morata.

Gil Flores, Javier (1994). *Analisis de datos cualitativos. Aplicaciones a la investigacion educativa*. Barcelona: PPU.

Iñiguez, Lupicinio, ed. (2003). *Analisis del discurso. Manual para las ciencias sociales.* Barcelona, UOC.

Krippendorf, Klaus. (1997[1980]). Técnicas analíticas. En: *Metodologia del analisis de contenido.* Barcelona, Paidós, 161-174.

Miles, Matthew B; Huberman A Michael. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, Sage.

Randolph, J.J. (2009). A guide to writing the dissertation literature review. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, vol. 14 (13).

Rodŕiguez Sabiote, Clemente.; Lorenzo, Oswaldo.; Herrera, Lucia. (2005). Teoŕia y práctica del análisis de datos cualitativos. Proceso general y criterios de calidad. *Revista Internacional de Ciencias Sociales y Humanidades*. SOCIOTAM, (vol. XV, núm. 2, pàgs.133-154).

Schettini, Patricia; Cortazzo, Ines. (2015). *Analisis de datos cualitativos en la investigacion social. Procedimientos y herramientas para la interpretacion de informacion cualitativa*. La Plata: Universidad Nacional de La plata / Edulp.

Trinidad Antonio, Carrero Virginia, Soriano Rosa María. (2006). Elementos de la Teoŕia Fundamentada. En: *Teoria fundamentada. "GroundedTheory". Laconstruccion de la teoria a traves del analisis interpretacional.* Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, col. Cuadernos metodológicos 37, 23-58.

Van Dijk, Teun A. (1997 [1978]). La ciencia del texto. En: *La ciencia del texto*. Barcelona, Paidós, 13-30.

Velasco Honorio, Dïaz de Rada Angel. (1997). Describir, traducir, explicar, interpretar. En: *La logica de la investigacion etnografica. Un modelo para etnografos de la es escuela*. Madrid,Trotta, 41-64.

Programari

Procesadores de texto y otros programas utiles para el análisis de datos